

Folklorşünas alim Əli Şamilin "Qaşqaylar və onların folkloru" kitabını oxuculara təqdim edir

əvvəlki ötən saylarımızda

"525-ci qəzet"dəki yazımın Şirazda əks-sədası və ya Baba Kuhinin işığında

Bu yay Şirazda olarkən görüşdüyüm Qaşqay ziyalılarının Baba Kuhu kimi tanınan məşhur sufi alim Şeyx Məhəmmədəli Əbu Abdullah Məhəmməd ibn Abdullah ibn Ubeydullah ibn Əhməd Şirvani Babakuhinin azərbaycanlı olmasını bilmələri məni üzdü.

Bakıya qayıdanda "Qaşqay elinə səfər" adlı bir məqalə yazdım. Məqalədə Baba Kuhu və geniş yer ayırdım. Həcmi böyük olsa da, məqaləmi "525-ci qəzet" in üç sayında nəşr etdilər. "525-ci qəzet" də çap olunan məqalələrin surətini İran İslam Respublikasında yaşayan bəzi tanışlara göndərdim. Bir azdan xəbər tutdum ki, Urmiyadan Fərhad Cavadi məqalənin Baba Kuhu ilə bağlı olan parçasını əski əlifbaya çevirərək dost-tanışına, "Xudafərin" dərgisinə göndərib. "Xudafərin" dərgi də çox operativ şəkildə bu ilin Aban (Oktyabr) ayında nəşr olunan 169-cu sayında onu çap edib. Şirazda da Əvəzullah Səfəri Kəşkülü (Bizim öz yazı qaydalarımıza uyğun Əvəzullah kimi işlədiyimiz ad Qaşqaylarda da belə deyilir, ancaq sənədlərdə Farsca Evəzollah kimi yazılır - Ə.Ş.) həmin məqaləni Qaşqay ləhcəsinin qaydalanna uyğunlaşdıraraq surətini çıxarıb dost-tanış arasından yayıb. Baba Kuhinin azərbaycanlı olması haqqında Əbdürrəhman Caminin, Həmdulla Qəzvini-nin əsərlərini qaynaq göstərməyim onları daha çox xoşuna gəlib. "525-ci qəzet" in nəşr etdiyi məqalə Şirazda yaşayan Qaşqaylara öz təsirini göstərib. Oradan aldığım məktublar və videolar dan ötən cümə günü (İranda cümə günü istirahət günüdür. Həmin gün rəsmi idarələrdə iş olmur, bazar bağlanır) 45-50 nəfər Qaşqayın ailəliklə Baba Kuhu məzarına ziyarətə gəldiyini, orada qurban kəsdiklərini və birlikdə süfrə açib nahar etdiklərini öyrəndim. "525-ci qəzet" in nəşr etdiyi məqalə Şirazda yaşayan Qaşqaylara öz təsirini göstərib. Oradan aldığım məktublar və videolardan ötən cümə günü (İranda cümə günü istirahət günüdür. Həmin gün rəsmi idarələrdə iş olmur, bazar bağlanır) 45-50 nəfər Qaş-

qayın ailəliklə Baba Kuhu məzarına ziyarətə gəldiyini, orada qurban kəsdiklərini və birlikdə süfrə açib nahar etdiklərini öyrəndim. Qaşqaylar Baba Kuhu məzarında qurban kəsməklə kifayətlənməmişlər. "Ocaq" Qaşqay Mədəniyyət Mərkəzinin rəhbəri İsmayıl Musalı, Qaşqayların milli fəallərindən Qulmühəyyn Muğanlı Rəhimi, Təməddün (Mədəniyyət) mədrəsəsinin müəllimi, uşaq yazıçısı, Qaşqay ləhcəsində insan bədən üzvlərinin adları haqqında kitabın yazarı Zahra Tahirifər, yazıçı Mahnaz

Bəzənmişdir nar-i nurdan, Musa kimi gəlib Turdan, Bakı, Şirvan, Nişapurun, Şiraza bir dayaq gəlmiş. Çıxıb elmin qıracından, (at çaparkən geriyyə dönüb ox atmağa deyilir) Soraq almış Həlləcindən, Dönüb İrfan Meracından, Mürşid Boraq atın, gəlmiş. Tikilmiş sufu dəkkəsi, Rövşəqə qalmış təkkəsi. Sayıqladırlar fəlsəfəsi, Qədəmindən oyaq gəlmiş. Bəkləmiş Xoca Ənsarı

naq gələndə hamı oraya toplaşar, söhbət edər, yeyib-çib gərdənilər. Sonra növbə ilə qonağı evlərinə dəvət edərdilər. Hər dəfə də qonaq hansı evə gedirdisə adamlar da oraya, qonağın başına toplaşardılar. 1980-ci illərdə bu ənənənin aradan qalxdığını gördüm. Qaşqaylarda isə bu ənənə hələ də yaşayır. Kimin evinə gedirdikse, oraya xeyli adam gəlirdi. Gələnlər həm də xanımlarını, övladlarını gətirirdilər. Ev sahibinin dəvət etmədiyi, bəzən tanımadığı bu

ni" nə gəlmişdi. Qaşqaylar haqqında bir neçə kitab nəşr etdirmiş Mənuçehr Kəyani orda "Qaşqaylarda Novruz bayramı" mövzusunda mürəzə etdi. Həmin simpoziumda mən də Ördubad rayonundan topladığım materiallar üzrə "Novruz bayramında xanbəzəmə" haqqında danışdım Bizim Kəyanigilə gedişimizdən xəbər tutan xeyli Qaşqay aydını da oraya gəlmişdi. Gələnləri ilk dəfə idi gördüm. Amma söhbətimiz elə şirin keçirdi ki, elə bil neçə ilin yaxın tanışları idik.

Qaşqaylar və onların folkloru

Rəhmət İgdirli məzar başında öz yazılarını oxumuş, "525-ci qəzet" də nəşr edilən məqalənin surətini paylaşmışlar. Beləcə, məqalə bir qrup Qaşqay insanını Baba Kuhu işığına toplamışdır. Toplantının təşkilində xüsusi fəallıq göstərən, şair və araşdırmaçı Əvəzullah Səfəri Kəşkülü "525-ci qəzet" dan Baba Kuhu haqqında yazılan məqaləni oxumaqla kifayətlənməmiş, özünün son günlər yazaraq Baba Kuhu və Qarabağa həsr etdiyi şeirlərini də oxumuşdur.

Baba Kuhu ağırlaması

Gəl qonağa hörmət qılaq, Bakıdan bir qonaq gəlmiş. Bu qonaqdan qədir bilək, Bizdən almış soraq, gəlmiş. Ariflərin atasıdır, O, Sirvanlı balasıdır, Qaf dağının Ənqasıdır, Yolları çox uzaq gəlmiş.

Görə Fəxrəddin Əttarı, Xorasanın alimləri, Sanki yeddi çırağ gəlmiş. Məsahiblər mükərimidir. Başında Xoca Ədhemdir, (Şirazın məşhur ariflərindən İbrahim Ədhemə işarədir)

Nəzər qıl, gör nə aləmdir, Axıb dağdan bulaq gəlmiş. Abu Abdullah Bakuvü, Əcəm soylu Baba Kuhu, Müridləri çəkdi "Yahu!" Ki mürşid-xoşdamaq gəlmiş. Gül açmış Bakı bağları, Nə parlaqdır yanaqları, Şirazda Türk uşaqları. Güleş gültək dodaq, gəlmiş.

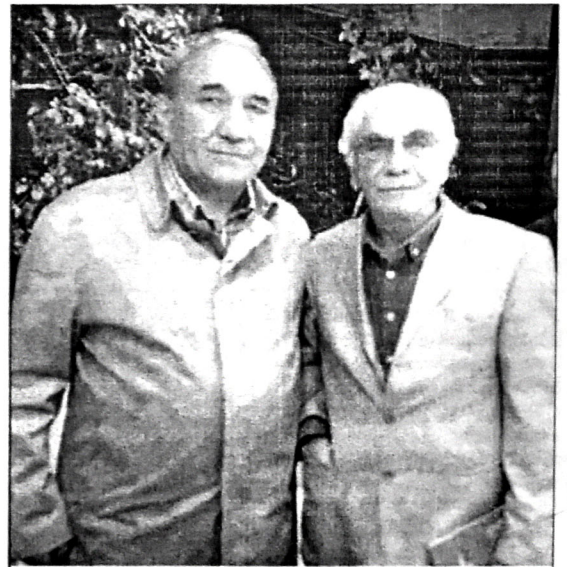
Şair Əvəzullah Səfəri Kəşkülü şeirində sufi alimlərin adını çəkmiş və sufi terminlərinin geniş istifadə etmişdir. Əvəzullah Səfəri Kəşkülü onları "Sanki yeddi çırağ gəlmiş" kimi vermişdir. Qaf dağında yaşayan əfsanəvi Simurq quşunu sufilər Ənqa adlandırdılar və gizli, gözle görünməyən şeylərə də ənqa deyirlər. Həm də Haqqın marifəti, mənəvi dəyər Ənqa kimi verilir. Ərəb dilində od anlamını verən nar sözünü sufilər insanın ad-sanını, vücudunu yandıraraq onu maddi bağlılıqdan qurtaran eşq odu kimi işlədirlər. Şirazda Qaşqay evlərində qonaq olarkən kəndimizi xatırladan çox şeylə rastlaşdırdım. Təxminən 1960-cı illərdə kəndimizə, birinin evinə Gəncədən, Bakıdan, İrəvandan və b. yerlərdən qo-

adamların gəlişindən rahatsızlıq duyduğunu hiss etmədim. Əksinə, xoşhal olduğumu gördüm. Görünür, elat ənənəsini hələ də davam etdirirlər. Şirazda olduğumuz günlərdə müxtəlif peşə sahibləri olan Qaşqay aydınları ilə görüşüb dərdləşdik.

Xəstəyə baş çəkmək: Mənuçehr Kəyaninin evində

Şirazda şəxsən tanıdığım bir alim vardı – Mənuçehr Kəyani. Onu xəbər aldım. Dedilər ki, xəstədi. Ona baş çəkməyi, türkiyəlilər demiş, "Keçmiş olsun!" deməyi qərara aldım. Axsam dostlarla birlikdə onun evinə gətdik. Mə-

Mənuçehr Kəyani ilə sonralar da bir neçə elmi toplantıda görüşdük. Qaşqayların tarixi, etnoqrafiyası, folkloru ilə bağlı bir neçə kitabı vardı. Hətta istədik ki, onun Qaşqay folkloru ilə bağlı yazıları əsasında AMEA Folklor İnstitutunda bir "Qaşqay folklor antologiyası" kitabı da çap edək. İşə başlamaq istəyəndə gördük ki, Mənuçehr Kəyani folklor materiallarını toplayıb və çap etdirərək pasportlaşdırmadığı bir yana, Fars dilinə tərcümə edərkən də sərbəstliyə yol verib. Bu da institutumuzun qaydalarına uyğun gəlmədiyi üçün başlanmış iş yarıda qaldı. Mənuçehr Kəyani Bakıya da tez-tez gəldi. AMEA Fəlsəfə və Hüquq İnstitutunda doktorluq müdafiə etdi.

Səkilə soldan: Əli Şamil və Mənuçehr Kəyani

nuçehr Kəyani ilə ilk dəfə 1999-cu ilin Novruz bayramı günlərində Türkiyənin Elazığ şəhərində görüşmüşdük. Fırat Universiteti rektorluğu, Atatürk Yüksək Kurumu, Atatürk Kültür Mərkəzi Başkənlığının 18-20 martda keçirdiyi "Türk dünyasında Novruz. Üçüncü Uluslararası bilgi şöle-

Mənim diqqətimi ilk tanışlıqdan çəkən Mənuçehr Kəyaninin xanımının adının Turan olması idi. 20-ci yüzildə dövlət siyasətində Fars milliyyətçiliyi hakim olduğu bir zamanda valideynlərin qızlarına Turan adını qoyması cəsarət tələb edirdi. *ardı var...*

Qaşqay aydınlarını bir qrupu ailələri ilə birlikdə Baba Kuhinin məzarını ziyarət edərkən